
СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Отримано: 27 червня 2022 р.

Прорецензовано: 24 липня 2022 р.

Прийнято до друку: 3 серпня 2022 р.

e-mail: ivanbekhta@yahoo.co.uk

Kovalevska1984@gmail.com

DOI: 10.25264/2519-2558-2022-14(82)-109-112

Бехта І. А., Ковалевська Т. І. Цифрова компетенція освітян в умовах невідкладної цифровізації освіти. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2022. Вип. 14(82). С. 109–112.

УДК: 378.37.004

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9848-1505>

Web of Science Researcher ID: <https://publons.com/researcher/3949973/ivan-bekhta/>

Бехта Іван Антонович,

доктор філологічних наук, професор,

Львівський національний університет імені Івана Франка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2885-0731>

Web of Science Researcher ID: <https://publons.com/researcher/1972812/tetiana-kovalevska/>

Ковалевська Тетяна Іванівна,

кандидат філологічних наук,

Вінницький торговельно-економічний інститут
Державного торговельно-економічного університету

ЦИФРОВА КОМПЕТЕНЦІЯ ОСВІТЯН В УМОВАХ НЕВІДКЛАДНОЇ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТИ

У статті висвітлено поняття екстреної цифровізації освіти як відповіді на реалії сьогоденного освітнього процесу, попередньо зумовленого обмеженням фізичних контактів внаслідок пандемії Коронавірусу, а пізніше також неможливістю проведення освітнього процесу в аудиторіях через війну в Україні.

Цифрова компетенція бачиться в статті як одна з ключових компетенцій сучасних освітян, які сьогодні стикаються з викликами екстреної цифровізації освіти. У висвітленні елементів та структури цифрової компетенції освітян стаття спирається на положення Європейської рамки цифрової компетенції освітян як взірця визначення сутності цифрової компетенції.

В статті окреслено шість основних сфер цифрової компетенції, які зосереджені на різних аспектах професійної діяльності освітян, та коротко схарактеризовано кожну з них: професійну залученість, цифрові ресурси; організацію навчання; оцінювання; розширення освітніх можливостей; формування цифрової компетенції здобувачів освіти.

Визначено основні завдання, які стоять перед освітянами в контексті формування цифрової компетенції. Вони включають передусім визначення і вибір відповідних цифрових ресурсів з урахуванням контексту і цілей навчання; критичну оцінку надійності цифрових джерел і ресурсів; обмеження щодо використання або повторного використання цифрових ресурсів (авторське право, тип файлу, технічні вимоги, правові положення, доступність); здатність оцінити користь цифрових ресурсів у вирішенні конкретної навчальної мети, рівень цифрової компетенції конкретного здобувача освіти, а також кореляцію педагогічного підходу з цифровими ресурсами; вміння добирати і поєднувати існуючі цифрові ресурси або їх частини, створювати нові цифрові освітні ресурси і продукти; колаборацію у царині цифрових освітніх ресурсів.

Ключові слова: цифровізація освіти, невідкладна цифровізація, цифрова компетенція освітян, елементи цифрової компетенції, цифрове суспільство.

Ivan Bekhta,

PhD, Professor,

Lviv National Ivan Franko University

Tetiana Kovalevska,

Candidate of philological sciences,

Vinnitsia Institute of Trade and Economics of State University of Trade and Economics

EDUCATORS' DIGITAL COMPETENCE IN FRAMES OF EDUCATION EMERGENCY DIGITALIZATION

The article highlights the concept of emergency digitalization of education as a response to the realities of today's educational processes, determined by the restrictions of physical contacts due to the Coronavirus pandemic, and further by the lack of possibility for conducting educational process in classrooms due to the war in Ukraine.

Digital competence is seen in the article as one of the key competences of educators who currently face the challenges of emergency digitalization of education. While highlighting the elements and structure of digital competence of educators, the article is grounded on the provisions of the European framework of digital competence of educators as a model for defining the essence of digital competence.

The article outlines six main areas of digital competence, which focus on various aspects of professional activities of educators, and briefly describes each of them: professional engagement, digital resources; organization of training; assessment; expansion of educational opportunities; facilitating learners' digital competence.

The main tasks placed before educators in the context of the digital competence formation have been identified in the article. They include, in particular, the identification and selection of appropriate digital resources, taking into account the context and objectives of learning; critical assessment of the reliability of digital products and resources; restrictions on the use or reuse of digital resources (copyright, file type, technical requirements, legal provisions, availability); the ability to assess the benefits of digital resources in addressing a specific learning goal, the level of digital competence of a particular learner, as well as the correlation of the pedagogical approach with digital resources; ability to select and combine existing digital resources or their parts, to create new digital educational resources and products; collaboration in the field of digital educational resources.

Keywords: digitalization of education, emergency digitalization, digital competence of educators, elements of digital competence, digital society.

Актуальність теми. Події останніх років внесли безпрецедентні корективи в освітянську діяльність у світі загалом та Україні зокрема, зробивши онлайн навчання не просто необхідним, а й подекуди єдиною можливим способом забезпечення неперервності освітнього процесу, виконання навчальних програм та доступу учнів та студентів не лише до навчальних матеріалів, а й до навчання як такого.

Неможливість проводити навчання у класичний спосіб в аудиторіях за партами поставило перед освітянами нечуваний до цього виклик: знайти значущий спосіб продовжувати навчання онлайн. Раптова потреба в цифрових рішеннях у сфері освіти призвела до появи різноманітних цифрових мереж та онлайн-платформ, роль яких у забезпеченні навчального процесу наразі важко переоцінити. Однак, не заглиблюючись в історію цифровізації освіти, варто зазначити, що ще якихось 15 років тому онлайн-курси та елементи дистанційної освіти в Україні були нечисленними, якщо не сказати передовими.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вимоги нового часу не просто пришвидшили чи посприяли діджиталізації освітнього процесу у всіх його аспектах – вони поставили перед освітянами ультиматум, який влучно характеризується терміном «невідкладна/екстрена цифровізація» (emergency digitalization), яка в свою чергу ознаменувала ряд нових вимог, які висувуються до компетенцій і навиків освітян (С. Євстрат'єв, Л. Ляхощька, Н. Barjesteh, G. Blokdyk, Н. К. Dhir, J. Garsdal, S. L. Gupta, U. Gupta, M. Heidarzadi, B. Heidkamp-Kergel, D. Ifenthaler, P. Isaias, A. Kaplan, D. Kergel, N. Kishor, M. Manoochehrzadeh, S. Mathur, N. Mishra, P. Ordóñez de Pablos, M. Paulsen, Y. Punie, C. Redecker, D. G. Sampson). Набір таких вмінь та навиків освітян вдало об'єднано парасольковим терміном «цифрова компетенція» (С. Бронін, В. Іонан, М. Толмач, С. Толочко, О. Овчарук, О. Чайковська, М. Д. Lytras, N. Milica, Н. М. Niegemann, J. Seifried, E. Wuttke, X. Zhang, K. Zierer).

У цій статті зроблено спробу висвітлити елементи та структуру цифрової компетенції освітян як необхідного інструменту імплементації екстреної цифровізації освіти на тлі пандемії та війни в Україні.

Метою цієї розвідки є огляд цифровізації освіти та цифрової компетенції педагога як запоруки її реалізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вміння використовувати цифрові технології в роботі поступово стає необхідним для більшості спеціальностей та професій. Цифрова грамотність у сучасному інформаційному (цифровому) суспільстві – одна з головних компетенцій (Ляхощька, 2019). Освітяни є рольовою моделлю нового покоління. Тож вони мають демонструвати взірцеву цифрову компетенцію, щоб укомплектувати відповідним інструментарієм вмінь і навичок тих, хто отримує освіту; бути самим активними діячами цифрового суспільства та спонукати до цього учнів та студентів (Ordóñez de Pablos, Lytras, Zhang, 2020).

В широкому сенсі цифрова грамотність – це здатність людини використовувати цифрові інструменти у щонайменшому розумінні з користю для себе і професійної діяльності (Євстрат'єв, 2020).

Цифрову компетентність тлумачиться як динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, інших особистих якостей у сфері інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій, котра визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність із використанням таких технологій (Толочко, 2021)

Згідно з Європейською рамкою цифрової компетенції освітян цифрова компетенція педагога в широкому сенсі передбачає здатність використовувати цифрові технології не лише для покращення навчання, а й задля професійної взаємодії з колегами, учнями, батьками та іншими зацікавленими сторонами; задля особистого професійного розвитку та колективного блага, а також безперервних інновацій в організації навчання (Овчарук, 2019).

Послугуючись положеннями та напрацюваннями Європейської рамки цифрової компетентності освітян, в 2021 році міністерством цифрової трансформації України у колаборації з міністерством освіти України було сформульовано Рамку цифрової компетентності педагогічних та науково-педагогічних працівників України в рамках презентації оновленої цифрової платформи Дія.EduCop (Бронін, Іонан, Толмач, 2021).

Згідно положень Рамки цифрової компетентності педагогічних та науково-педагогічних працівників України цифрова компетентність педагогів виходить за межі конкретного використання цифрових технологій в навчальному процесі. Визначено шість ключових сфер в межах цифрової компетенції, які охоплюють різні аспекти професійної діяльності освітян:

- професійна залученість;
- цифрові ресурси;
- організація навчання;
- оцінювання;
- розширення освітніх можливостей;
- формування цифрової компетенції здобувачів освіти (Redecker, 2017).

Компетентні в галузі цифрової освіти педагоги повинні зважати на загальне освітянське середовище, в якому відбуваються навчальні зустрічі на онлайн платформах. Отже, значущою частиною цифрової компетенції викладачів є, перш за

все, надання студентам можливості брати активну участь у житті та освіті в цифрову епоху. Ще одним аспектом їх цифрової компетентності є використання всіх переваг цифрових технологій для вдосконалення своєї педагогічної діяльності та покращення своїх організаційних стратегій (Dhir, 2021).

Використання цифрових технологій ефективно для підвищення ефективності комунікації зі здобувачами вищої освіти, їх батьки, третіми особами. Цифровізація освіти сприяє співпраці, розвитку та вдосконаленню організаційних комунікаційних стратегій у співпраці з іншими освітянами, обміні знаннями, думками та досвідом інноваційних педагогічних практик (Kergel, Paulsen, Garsdal, Heidkamp-Kergel, 2022).

Цифрова компетентність передбачає здатність індивідуально та колективно обмірковувати, давати критичну оцінку і забезпечувати активний розвиток власної цифрової педагогічної практики, власної освітньої спільноти та діджитал-френдлі освітнього середовища.

Беззаперечною наразі є необхідність використовувати цифрові джерела і ресурси для безперервного професійного розвитку, адже у розпорядженні сучасного педагога є безліч цифрових освітніх ресурсів, які він може використовувати в освітньому процесі (Karlan, 2022). Одне з ключових вмінь в рамках цифрової компетентності, яке необхідно розвинути будь-якому сучасному педагогу, – це прийняти таке різноманіття онлайн платформ, цифрових навчальних матеріалів та інструментів; ефективно визначати ресурси, які найкраще відповідають його власним педагогічним цілям та цілям навчання конкретних здобувачів вищої освіти та співвідносити ці ресурси з власним стилем викладання; структурувати цифрові навчальні матеріали, встановлювати зв'язки між ними та модифікувати їх; додавати і розвивати власні цифрові ресурси для підтримки особистого безперервного навчання (Blokdyk G., 2018). Водночас педагог повинен відповідально використовувати цифровий контент і керувати ним, що передбачає повагу до авторського права та пропагування її під час використання, модифікації та спільного використання ресурсів, а також дбати про захист конфіденційного контенту і даних, до прикладу – результатів цифрових іспитів або інших оцінок студентів (Redecker, 2017).

Наступним компонентом цифрової компетентності є вміння відбору цифрових ресурсів, яке полягає у здатності ідентифікувати, оцінити та вибрати цифрові ресурси, адекватні для конкретних цілей викладання та навчання. Для цього педагог повинен зважати на реалії конкретного освітнього завдання, його контекст та параметри, вибираючи цифрові ресурси для його імплементації (Ляхощька, 2019).

Модифікація цифрових ресурсів передбачає вміння та здатність змінити та розширити існуючі ресурси з відкритою ліцензією або ресурси, які дозволяють це робити.

Для створення або спільного творення нових цифрових освітніх ресурсів педагог має зважати на конкретну навчальну мету, педагогічний підхід та цільову аудиторію при проектуванні цифрових ресурсів і плануванні їх використання в початковому процесі (Овчарук, 2019).

Управління, захист і обмін цифровими ресурсами вимагають від педагога вміння організації цифрового контенту та створення адекватних способів доступу до них для здобувачів вищої освіти, батьків, стейкхолдерів та колег (Zierer, 2020). Щоб ефективно захистити цифровий контент, педагог повинен поважати та дотримуватись конфіденційності та авторського права; розуміти правила використання та створення відкритих ліцензій на цифрові продукти та відкритих освітніх ресурсів, включаючи дотримання правил належного посилання та цитування.

Зважаючи на обрану педагогічну стратегію чи підхід, сформована цифрова компетентність педагога полягає також в ефективній організації використання цифрових технологій на різних етапах та в різних умовах навчального процесу (Овчарук, 2019).

Реальний потенціал цифрових технологій полягає в зміщенні фокусу навчання з процесів, які керуються викладачем, на процеси, орієнтовані на здобувача. Таким чином роль діджитал-компетентного освітянина трансформується в наставництво, медіацію і менторство для здобувачів освіти у їхніх все більш автономних навчальних зусиллях. У цьому сенсі, освітяни, які володіють цифровими знаннями, повинні вміти розробляти нові способи, підтримувані цифровими технологіями, для забезпечення наставництва та підтримки здобувачів освіти, індивідуально та колективно, а також ініціювати, підтримувати та контролювати як саморегульовану, так і спільну навчальну діяльність (Redecker, 2017).

Цифрова компетентність неможлива без безперервного навчання, адже педагог повинен вміти реалізувати все нові цифрові пристрої та ресурси в навчальному процесі; йти в ногу з інноваціями в організації цифрового навчання. Це вміння передбачає готовність експериментувати та розробляти нові формати і методи навчання.

Використання цифрових технологій з метою покращення взаємодії зі здобувачами освіти передбачає підтримку саморегульованого навчання – дає можливість здобувачам самим планувати, контролювати і рефлексувати з власного навчання. Такий підхід є свідченням прогресу, адже заохочує обмін думками та пошук нестандартних рішень (Gupta, Kishor, Mishra, Mathur, 2021).

Водночас оцінювання може фасцилізувати або ж стати слабким місцем цифрових інновацій в освіті. В процесі інтеграції цифрових технологій в навчання та викладання, варто зважати на те, як цифрові технології можуть покращити наявні стратегії оцінювання результатів навчання або сприяти інноваційним підходам до процесу оцінювання знань (Wuttke, Seifried, Niegemann, 2020).

Компетентні в галузі цифрової освіти викладачі повинні вміти використовувати цифрові технології в рамках оцінювання з урахуванням розширення ряду доступних даних про кожного здобувача освіти, аналізувати та інтерпретувати ці дані та використовувати їх для прийняття рішень (Свстраг'єв, 2020). Цифрові технології можуть також сприяти моніторингу прогресу кожного здобувача освіти та фасцилізувати створення їхньої індивідуальної освітньої траєкторії; покращувати зворотний зв'язок з ними, що відкриває нові можливості для освітян стосовно оцінки та адаптування власної стратегії навчання (Isaias, Sampson, Ifenthaler, 2020).

Однією з очевидних чеснот цифрових технологій в освіті є їх потенціал для підтримки освітньої стратегії, орієнтованої на посилення активного залучення здобувачів освіти до процесу навчання та формування їх власної освітньої траєкторії (Redecker, 2017).

Цифрові технології також можуть сприяти диференціації класів і персоналізації навчання, пропонуючи навчальні матеріали, адаптовані до рівня компетентності, інтересів та навчальних потреб кожного окремого здобувача освіти (Milica, 2019).

Наразі освітяни стикаються з ризиком поглиблення проблеми доступу до освіти, яка маніфестується у доступі до цифрових технологій або різномірних цифрових навичках здобувачів освіти, а також питанні доступності цифрового навчання для здобувачів з особливими освітніми потребами (Barjesteh, Manoochehrzadeh, Heidarzadi, 2021).

Водночас цифровізація освіти пропонує диференціацію і персоналізацію, які є часто недоступними або обмеженими в рамках класичного освітнього процесу. Використання цифрових освітніх технологій дозволяє здобувачам просуватися навчальними планами на різних швидкостях і переслідувати індивідуальні цілі навчання, дістаючись їх індивідуальними шляхами (Kaplan, 2022).

Цифрова компетенція є однією з універсальних компетентностей, які сучасний педагог покликаний розвинути в здобувачів освіти. Здатність сприяти формуванню цифрової компетенції студентів є інтегральною частиною цифрової компетенції педагога і заслуговує на окрему увагу у фреймворку елементів цифрової компетенції освітян.

Висновки та перспективи подальших розвідок в цьому напрямку вбачаються у практичній імплементації положень рамкової структури цифрової компетенції українських освітян в освітній процес, сприянню формуванню цифрової компетенції в освітян, які мають обмежений доступ до відповідних ресурсів, та поглибленню політики всебічної підтримки з боку держави на шляху діджиталізації освіти в нестабільних умовах сьогодення.

Література:

1. Євстрат'єв С. Цифрові компетентності у підготовці молодших бакалаврів з агрономії. *Освітологічний дискурс*. 2020. № 3(30). С. 185–205.
2. Ляхощка Л., Ляхощкий В. Цифрова освіта і наука – запорука національної безпеки України. Національна безпека України у викликах новітньої історії: кол. монографія. Ч. II «Гуманітарні проблеми національної безпеки України». ДП «Експрес-об'ява». К., 2019. С. 277–289.
3. Бронін С., Іонан В., Толмач М. Презентація Рамки цифрової компетентності для педагогічних та науково-педагогічних працівників на ДІА.EDUCON. URL : <https://dcomfra.vdu.lt/uk/презентація-рамки-цифрової-компетен/>
4. Овчарук О. Цифрова компетентність вчителя: міжнародні тенденції та рамки. *Нова педагогічна думка*. 2019. № 4. С. 52–55.
5. Толочко С. Цифрова компетентність педагогів в умовах цифровізації закладів освіти та дистанційного навчання. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» ім. Т.Г. Шевченка*. 2021. URL : <https://visnyk.chnpu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/10/Tolochko-S.pdf>
6. Barjesteh H., Manoochehrzadeh M., Heidarzadi M. Technology Enhanced Language Learning: COVID-19's Impact on Digitalization of Education. Arcler Education Incorporated. 2021. 204 p.
7. Blokdyk G. Digital Competence a Complete Guide. Emereo Pty Limited, 2018. 280 p.
8. Dhir H.K. Handbook of Research on Barriers for Teaching 21st-Century Competencies and the Impact of Digitalization. IGI Global 2021. 468 p.
9. Gupta S.L., Kishor N., Mishra N., Mathur S., Gupta U. Transforming Higher Education Through Digitalization: Insights, Tools, and Techniques. CRC Press. 2021. 343 p.
10. Isaias P., Sampson D.G., Ifenthaler D. Online Teaching and Learning in Higher Education. Springer Nature. 2020. 211 p.
11. Kaplan A. Digital Transformation and Disruption of Higher Education. Cambridge University Press. 2022. 200 p.
12. Kergel D., Paulsen M., Garsdal J., Heidkamp-Kergel B. Bildung in the Digital Age: Exploring Bildung through Digital Media in Education. Routledge. 2022. 208 p.
13. Ordóñez de Pablos P., Lytras M.D., Zhang Xi. IT and the Development of Digital Skills and Competences in Education. IGI Global. 2020. 332 p.
14. Milica N. Digitalization of Education. Independently Published. 2019. 182 p.
15. Redecker C. European Framework for the Digital Competence of Educators: DigCompEdu. Punie Y. (ed). EUR 28775 EN. Publications Office of the European Union, Luxembourg. 2017. 95 p.
16. Wuttke E., Seifried J., Niegemann H.M. Vocational Education and Training in the Age of Digitization: Challenges and Opportunities. Verlag Barbara Budrich. 2020. 280 p.
17. Zierer K. Putting Learning Before Technology!: The Possibilities and Limits of Digitalization. Routledge. 2019. 130 p.

References:

1. Yevstrat'yev S. Tsyfrovi kompetentnosti u pidhotovtsi molodshykh bakalavriv z ahronomiyi. *Osvitohichnyy dyskurs*. 2020. № 3(30). S. 185–205.
2. Lyakhots'ka L., Lyakhots'kyi V. Tsyfrova osvita i nauka – zaporuka natsional'noyi bezpeky Ukrayiny. *Natsional'na bezpeka Ukrayiny u vyklykakh novitn'oyi istoriyi: kol.monohrafiya. Ch.II «Humanitarni problemy natsional'noyi bezpeky Ukrayiny»*. DP «Ekspress-ob'yava». K., 2019. S. 277–289.
3. Bronin S., Ionan V., Tolmach M. Prezentatsiya Ramky tsyfrovoyi kompetentnosti dlya pedahohichnykh ta naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv na DIA.EDUCON. URL : <https://dcomfra.vdu.lt/uk/презентація-рамки-цифрової-компетен/>
4. Ovcharuk O. Tsyfrova kompetentnist' vchytelya: mizhnarodni tendentsiyi ta ramky. *Nova pedahohichna dumka*. 2019. № 4. S. 52–55.
5. Tolochko S. Tsyfrova kompetentnist' pedahohiv v umovakh tsyfrovizatsiyi zakladiv osvity ta dystantsiynoho navchannya. *Visnyk Natsional'noho universytetu «Chernihiv's'kyi kolehium» im. T.H. Shevchenka*. 2021. URL : <https://visnyk.chnpu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/10/Tolochko-S.pdf>
6. Barjesteh H., Manoochehrzadeh M., Heidarzadi M. Technology Enhanced Language Learning: COVID-19's Impact on Digitalization of Education. Arcler Education Incorporated. 2021. 204 p.
7. Blokdyk G. Digital Competence a Complete Guide. Emereo Pty Limited, 2018. 280 p.
8. Dhir H. K. Handbook of Research on Barriers for Teaching 21st-Century Competencies and the Impact of Digitalization. IGI Global 2021. 468 p.
9. Gupta S.L., Kishor N., Mishra N., Mathur S., Gupta U. Transforming Higher Education Through Digitalization: Insights, Tools, and Techniques. CRC Press. 2021. 343 p.
10. Isaias P., Sampson D.G., Ifenthaler D. Online Teaching and Learning in Higher Education. Springer Nature. 2020. 211 p.
11. Kaplan A. Digital Transformation and Disruption of Higher Education. Cambridge University Press. 2022. 200 p.
12. Kergel D., Paulsen M., Garsdal J., Heidkamp-Kergel B. Bildung in the Digital Age: Exploring Bildung through Digital Media in Education. Routledge. 2022. 208 p.
13. Ordóñez de Pablos P., Lytras M.D., Zhang Xi. IT and the Development of Digital Skills and Competences in Education. IGI Global. 2020. 332 p.
14. Milica N. Digitalization of Education. Independently Published. 2019. 182 p.
15. Redecker C. European Framework for the Digital Competence of Educators: DigCompEdu. Punie Y. (ed). EUR 28775 EN. Publications Office of the European Union, Luxembourg. 2017. 95 p.
16. Wuttke E., Seifried J., Niegemann H.M. Vocational Education and Training in the Age of Digitization: Challenges and Opportunities. Verlag Barbara Budrich. 2020. 280 p.
17. Zierer K. Putting Learning Before Technology!: The Possibilities and Limits of Digitalization. Routledge. 2019. 130 p.